

HARP
SANAT

Atatürk ve Çanakkale'nin Kahramanları

Emekli Personel Albay SERMET TAKTAK

Harp Sanat©

www.harpsanat.com

kitap@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

Yayın Yönetmeni: Özgür Türkoğlu

Editör: Hüseyin Özdemir

Son Okuma: Özgür Türkoğlu

Mizanpaj: Seda Taşçı

Kapak Tasarım: Yusuf Efe

1. Basım, Ankara, 2016

Berikan Yayınevi

ISBN: 978-605-9661-46-1

Matbaa Sertifika No: 13642

2. Basım, İstanbul, Şubat 2026

ISBN: 978-625-5717-05-4

Tilki Kitap Matbaa / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

"Harp Sanat Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir."

**Atatürk
ve
Çanakkale'nin
Kahramanları**

**Emekli Personel Albay
SERMET TAKTAK**

İÇİNDEKİLER

HARP SANAT YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI.....	15
ÖN SÖZ.....	17
KISALTMALAR.....	20
SUNUŞ.....	22
BİRİNCİ BÖLÜM	29
I. KISIM:	29
ÇANAKKALE SAVAŞI'NA KATILAN KOMUTANLAR ARASINDA ALBAY MUSTAFA KEMAL'İN KIDEM SIRASI	29
Miralay (Albay) Mustafa Kemal'den kıdem olarak önde bulunanlar (ümera-paşalar):	31
1. Enver Paşa	31
2. Liman Von SANDERS.....	31
3. Mustafa Hilmi (Hilmi Paşa)	31
4. Mehmet Esat BÜLKAT	32
5. İ. Cevat Şakir ÇOBANLI	32
6. Mehmed Ali.....	32
7. Mustafa Fevzi ÇAKMAK	33
8. Mehmet Vehip (Vehip Paşa) KAÇI.....	33
9. Ahmed Faik	33
Miralay (Albay) Mustafa Kemal'den kıdem olarak önde bulunanlar (miralay -albaylar).....	35
10. Ali Rıza SEDES.....	35
11. Mehmet Şükrü SAGUN	35
12. Ahmet Feyzullah TÜMAY	35
13. Mehmet Rüştü SAKARYA	36
14. Celalettin MENGİL (MENGİLİBÖRÜ).....	36
15. Ali Remzi ALÇİTEPE	36
16. Yakup Şevki SUBAŞI	37
17. Mehmet Nihat ANILMIŞ	37

18. Refet	37
II. KISIM:	39
ÇANAKKALE SAVAŞI'NA KATILAN KOMUTANLARIN	
BİYOĞRAFİLERİ	39
1. Ahmed Nuri	41
2. Mustafa Hilmi (Hilmi Paşa)	41
3. Hasan Askeri YÜCEKÖK	42
4. Mehmet Esat BÜLKAT	43
5. Vahid	45
6. Ali Rıza BARLAS (ÇAVLUM)	46
7. Hasan Lütfi AKDENİZ	47
8. Mustafa Talat	47
9. Halil Sami	48
10. Ahmet Hakkı	48
11. Ali Rıza	49
12. Servet	49
13. Hüseyin Recai	50
14. Mehmet Nazif KAYACIK	50
15. İ. Cevat Şakir ÇOBANLI	51
16. Ali Rıza SEDES	55
17. Mehmet Servet YURDATAPAN	58
18. Mahmud Nedim	60
19. Mustafa Talat TUNÇ	60
20. Mehmed Reşid	61
21. Hüseyin Halid	61
22. Ali Rıza	62
23. Mehmed Ali	62
24. Mehmed Ali	63
25. Cemil CONK	64
26. Nail (Lakabı, Kısıklılı)	66

27. Mehmed Halid	67
28. Ahmed Şevki	67
29. Sabri	68
30. Ahmed Fuad (ZADİL).....	68
31. Mustafa Şevki	69
32. Hüseyin Avni (ARIBURUN)	70
33. Abdülkadir	73
34. Ahmed Hamdi	74
35. Ali Haydar	74
36. Ahmed Necati	75
37. Mehmet Fuat KÖSEARİF.....	75
38. Mehmet Şükrü SAGUN	75
39. Ahmet Feyzullah TÜMAY	76
40. Ali Abbas.....	77
41. Rasih	78
42. Mehmed Arif	78
43. Mustafa Rakım	79
44. Hasan Basri.....	79
45. Kadri	80
46. Azmi.....	81
47. Mehmet Zekeriya AKGÜN.....	81
48. Ömer Zeki	82
49. İbrahim Tali ÖNGÖREN (Dr. İbrahim Tali)	83
50. Süleyman Şakir ORBAY	84
51. Mehmet Esat SAGAY	85
52. Mehmed Kâzım	87
53. Mustafa.....	87
54. Arif	88
56. Mehmed Rıfat	89
57. Ahmed Şükrü	89
58. Saffet	90

59. Esad	90
60. Macit Mahmut DİNÇER	93
61. Hasan Şükrü	93
62. Hasan KIPÇAK	94
63. Kâzım SEVÜKTEKİN	95
64. Mustafa Münip UZSOY (ÖZSOY)	97
65. Hacı İbrahim Hakkı EMİROĞU	98
66. Mehmet Rüştü SAKARYA	99
67. İsmail Hakkı	101
68. İbrahim Şükrü	101
69. Veysel ÖZGÜR	103
70. Mehmet Emin YAZGAN	103
71. Rifat ÖZDEMİROĞLU	104
73. Mehmed Tefrik	106
74. Abdürrezzak AKBARLAS	106
75. Celalettin MENGİL (MENGİLİBÖRÜ)	107
76. Mustafa Fevzi ÇAKMAK	108
77. Abdullah Hilmi	112
78. Saib	112
79. Mehmed Münir	113
80. Mustafa	114
81. Reşat (ÇİĞİLTEPE)	115
82. Halil Nedim ASUROĞLU (AŞUROĞLU)	116
83. Mehmet Hayri	118
84. Ahmet Şemsettin SALUR	119
85. Ahmed Rıza	119
86. Hacı Mehmet Arif ÖRGÜÇ	120
87. Ahmed Kemal	122
88. Şerafeddin	122
89. Salih Ulvi SEZER	123

90. Halit Galip TEKAK.....	123
91. Ali Remzi ALÇİTEPE	125
92. Hasan Basri SOMEL.....	125
93. Emin Zihni	126
94. Mehmet Şükrü AKBIYIK	127
95. Mustafa Sabri	127
96. Neşet ALPMAN	128
97. Mehmet Ali SEVİNGEN	128
98. İzzet	129
99. Yakup Şevki SUBAŞI	129
100. Mehmet Nihat ANILMIŞ.....	133
101. Mehmet Muhittin KURTİŞ	135
102. Ahmet Nuri DİRİKER	136
103. Ali Muzaffer ERGÜN	137
104. Mehmet Yümnü EĞİLMEZ	138
105. Mehmet Şefik AKER.....	139
Topçu Teğmen Mustafa Ertuğrul (AKER) 1914 (Şefik AKER Bey'in Damadı).....	141
106. Mehmed Refik.....	142
107. Mehmed Nuri	142
108. Mehmet Tenzil	143
109. Celalettin SİĞİNDERE	143
110. Osman Arif ERTÜRK	144
111. Ahmed Muhtar.....	145
112. Ali Sami Sabit KARAMAN	145
113. Halid Hakkı	147
114. Mehmet Emin (ÖZER)	147
115. Receb Vehbi	148
116. Mehmet Necip İBAR.....	149
118. Mehmed Naim	150

119. Refet	151
120. Mahmut Nedim	152
121. Mehmed Salih	152
122. Talât SÜALP.....	153
123. Hüseyin Nurettin ÖZSU.....	154
124. Saadeddin	155
125. İsmail Hakkı (OKTÜRK).....	156
126. Yusuf Ziya ZARBUN.....	156
127. Mehmet Vehip KAÇI	157
128. Mehmed Cevad.....	158
129. Mehmet Sabri ERÇETİN.....	158
130. Ahmet Faik	160
131. Mehmet Selahattin KİP	161
132. Mehmet İrfan DURUKAN.....	163
133. Mehmed Kemaleddin	164
134. Şükrü Naili GÖKBERK.....	165
135. Hüseyin Selahattin KÖSEOĞLU.....	167
136. Mehmet Şefik TÜRSAN.....	168
137. Mustafa Edip Servet TÖR.....	171
138. Halis ATAKSOR.....	172
139. İbrahim	173
140. Mehmet Fehmi TINAZTEPE	174
141. Mustafa Asım ASIMGİL.....	176
142. Mehmet Emin ÇOLAKOĞLU (Lakabı: Kara Emin).....	176
143. Mehmed Rıza.....	178
144. Mehmet Tevfik.....	179
145. Fahrettin ALTAY	179
146. Kâzım İNANÇ	183
147. Ahmed Tevfik.....	185
148. Demir Ali SOMDEMİR.....	187

149. Mehmed Zekeriya	189
150. Ömer Lütfü ARGEŞO	189
151. Hüseyin Hilmi.....	191
152. Necip Kadri DEMİRKAZIK	192
153. İlyas Zeki AYDEMİR.....	193
154. Cafer Tayyar EĞİLMEZ.....	195
155. Ali Haydar ALGANER	196
156. Mehmet Selahattin ADİL.....	198
157. Ziya Vehbi.....	201
158. Rıfat	202
159. Mehmet Hayri TARHAN	203
160. Mustafa Kemal ATATÜRK	206
161. Abdi PANDIR.....	212
162. Kemal OHRİLİ (OHRİ)	214
163. Mehmet Arif	216
164. Ali Fuat CEBESOY	218
165. Ahmet Sedat DOĞRUER.....	221
166. Mustafa Süreyya KARAKAPLAN.....	223
167. Ahmet Fuat BULCA	224
168. Ahmet.....	226
169. Mehmet Nuri CONKER	226
170. Yasin Hilmi	230
171. Mehmet Hulusi CONK	231
172. Mehmet Kenan DALBAŞAR.....	232
173. Alaattin (Alâeddin) KOVAL	234
174. Abdurrahman Nafiz GÜRMAN	235
176. İzzettin ÇALIŞLAR	239
177. Mustafa Şevket BENGİSU.....	241
178. Ahmet Naci TINAZ.....	242
179. Hüseyin Hüsnü Emir ERKİLET	244

180. Burhanettin DENKER	247
181. Ali Rıza ARTUNGAL.....	248
182. Osman Zati KOROL (KORAL)	249
183. Mehmet Nihat BURSALI.....	250
184. İbrahim Rahmi BEKEN	251
185. Ali Galip TÜRKER.....	251
186. Ahmet Zeki SOYDEMİR	253
187. Kemalettin Sami GÖKÇEN (Gazi)	255
188. Rüştü AKIN	258
189. Mehmet Salih OMURTAK	259
190. M. Saffet ARIKAN	261
191. Mehmet Nazım (YÜCEL) (Lakabı: Tophaneli Nazım Bey)	263
192. Hüseyin Hüsnü (ÖNCÜ) (Operatör Doktor Hüseyin Hüsnü Paşa)	265
193. Mehmet Cevat Abbas GÜRER.....	266
194. M. Tevfik BIYIKLIOĞLU	267
195. Mehmet Neşet BORA? (Lakabı: Çopur Neşet)	269
196. Ahmet Saim ÖNHON	270
197. Baki VANDEMİR.....	271
198. Mehmet Arif TANYERİ.....	272
199. Şemsettin Tahir TANER	274
200. Mehmet Fahri BELEN	275
201. A. Cemal GÜRSEL.....	277
202. İbrahim Feyzi MENGÜÇ	278
203. Zeki DOĞAN.....	280
204. Hasan Tahsin	281
205. İbrahim Hayrettin AĞILDERE	281
ÖZLÜK BİLGİLERİNE VE FOTOĞRAFLARINA ULAŞILAMAYAN; SADECE ADI, RÜTBESİ VE BİRLİĞİ BİLİNENLER.....	283
III. KISIM:	289
BAŞKOMUTANLIK VEKÂLETİ VE GENEL KARARGÂH KURU-	

LUŞUNDA GÖREV ALAN KOMUTANLARIN

BİYOĞRAFİLERİ	289
1. Enver Paşa.....	291
2. Mehmet Kâzım ORBAY.....	295
3. Bronsart von SCHELLENDORF	297
4. Hafız İsmail Hakkı Paşa	298
5. Friedrich Kress von KRESSENSTEİN	299
6. Mustafa İsmet İNÖNÜ	300
7. Ali İhsan SÂBİS.....	305
8. Musa Kâzım KARABEKİR.....	308
9. Şevket Seyfi DÜZGÖREN	313
10. İsmail Mümtaz AKTAY	314
11. Süleyman Numan Paşa.....	315
12. Mehmet Behiç ERKİN (Behiç Bey)	316
IV. KISIM:	321
DÖNEMİN DİĞER KOMUTAN VE DEVLET ADAMLARININ Bİ- YOGRAFİLERİ.....	321
1. Ahmet İzzet Paşa FURGAÇ.....	323
2. Liman Von SANDERS	325
3. Colmar von der GOLTZ (Golç Paşa).....	327
4. Ahmed Cemal Necip	330
5. İbrahim Halil SEDES.....	333
6. Süleyman Fethi.....	334
7. Hüseyin Rauf ORBAY	335
8. Ali Fethi OKYAR.....	338
9. Ahmet Şevket GALATALI	340
10. Halil KUT	341
11. Süleyman Askerî.....	342
12. Mustafa Nuri KİLLİĞİL.....	343
13. Mehmet Talat (Talat Paşa) (Şehit)	344

14. Ahmed Rıza Bey.....	346
15.Nazım	347
16. Şakir KESEBİR	348
İKİNCİ BÖLÜM.....	349
I. KISIM:.....	349
ÇANAKKALE SAVAŞI'NDA MUSTAFA KEMAL VE ONUNLA AYNI FOTOĞRAF KARESİNDE YER ALAN KOMUTANLAR...	349
II. KISIM:	379
ÇANAKKALE SAVAŞI'NDA FOTOĞRAFLARDA YER ALAN Dİ- ĞER KOMUTANLAR.....	379
III. KISIM:.....	439
ÇANAKKALE SAVAŞI'NDA FOTOĞRAFLARDA YER ALAN YA- BANCICI KOMUTANLAR.....	439
IV. KISIM:	459
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN ÇANAKKALE SAVAŞI ÖNCESİ VE SONRASI FOTOĞRAFLARI.....	459
KAYNAKÇA	473
SÜRELİ YAYINLAR:	484
ARŞİVLER:	485
MÜZELER:.....	485
KÜTÜPHANELER:.....	485
Resmî Kurumlardan Alınan İzinler.....	485

HARP SANAT YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Harp Sanat Yayınevi, şanlı Silahlı Kuvvetlerimizde yıllarca görev yapmış olan emekli bir subay tarafından ülkemizdeki askerî tarih çalışmalarına katkı sağlamak için 2021 yılında kurulmuştur. Bilimin ışığını rehber edinen Yayınevimiz, Atatürkçü bir çizgide, bağımsız yayıncılık faaliyetlerinde bulunmayı temel ilke edinmiştir. Yayınevimiz, yayımlayacağı nitelikli eserlerle ülkemizde askerî tarih alanında hissedilen eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere toplumların tarihi incelendiğinde askerlikle ilgili hususların siyasi, sosyal ve kültürel alanlara doğrudan veya dolaylı etkilerinden söz edildiği görülmektedir. Bu etkilerin tespit ve değerlendirmesinin, günümüze ve hatta geleceğe bakan yönlerinin ortaya konulmasının fert ve devlet ölçegindeki gelişime önemli katkılar sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Sosyal bilimlerde askerî konulara ağırlık veren çalışmalar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Zamanla genel tarih araştırmaları içinde kendine özgü bir anlayışa dönüşerek askerî tarih adı altında toplanan bu alandaki çalışmalar, Batı'da XXI. yüzyılda büyük bir hız kazanmışsa da Türkçe literatürde ne yazık ki henüz arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır.

Karakter ve kültür kodlarımızda var olan askerliğe ve ona dair çalışmalara ivme kazandırılarak bu alandaki eksikliğin nitelikli eserlerle giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi hâlde bu boşluğun akademik olmayan, ideolojik birtakım amaçlarla, bilgi ve belgeye dayanmayan yorumlarla ve popülist eserlerle doldurulması başka sorunları da beraberinde getirecek, ortak tarih bilincinin oluşumuna zarar verebilecektir.

Yayınevi olarak bu bilinçle, imkânlarımız nispetinde faydalı çalışmalar ortaya koymayı arzu ediyoruz. Bu alandaki akademisyen ve yazarlarla koordineli çalışmalar yürüterek akademik, tarafsız ve güvenilir kaynaklardan oluşan yerli ve yabancı nitelikli eserlerle okuru buluşturmak istiyoruz. Kuramsal kaynaklardan edebî eserlere kadar geniş bir yelpazede yapacağımız yayınlarla,

askerliği meslek olarak benimseyenlerin yanında askerî tarihe ilgi duyan herkese hitap eden akademik ve edebî eserler ile başvuru koleksiyonu oluşturmaya çaba sarf edeceğiz.

Tarihin tozlu raflarında unutulmaya yüz tutmuş, sandıklarda kilitli kalan hatıraların, yazma eserlerin, baskısı tükenmiş kitapların; Yükseköğretim kurumlarında büyük emekler verilerek hazırlandıktan sonra atıl kalan değerli çalışmaların gün yüzüne çıkarılması için atacağımız adımlarla, bu türdeki yayınların ve disiplinler arası müşterek akademik çalışmaların artmasında teşvik edici bir rol üstlenmek istiyoruz.

Askerlik mesleğinin ilgi sahası içinde önemli bir yer tutan yönetim, liderlik, strateji ve organizasyon konularıyla yeni modellere ilham verecek çalışmaları okurla buluşturmaya da hedefliyoruz.

Askerî geleneklerin oluşturulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla özellikle tarihe mal olmuş komutan ve stratejistlerin düşünce ve tecrübelerinin sonraki nesillere aktarılmasına hizmet edecek biyografi ve hatıratlarının yanında tenkit ve kritiklerini yayınlamaya amaçlıyoruz.

Harp tarihinin konuları dışında kalan ancak yazarı veya işlediği konu itibarıyla daha çok sosyal tarihin ve edebiyatın alanına giren eserlerin yayınlanmasının da önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Her safhasını akademik bir titizlikle takip edeceğimiz, editörlük çalışmalarına önem vereceğimiz yayınlarımızda Türk Dil Kurumunun *Yazım Kılavuzu*'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edeceğiz.

Faydalı olabilmek niyet ve gayretiyle...

ÖN SÖZ

Çanakkale Savaşlarının yapıldığı 1915 yılının üzerinden 111 yıl (2026) geçti. Ancak Çanakkale Cephesi'nde savaşan kahramanların kim oldukları, Birinci Dünya Savaşı boyunca hangi cephelerde savaşmaya devam ettikleri, Kurtuluş Savaşı'ndaki rolleri, hangi önemli muharebelerde görev yaptıkları, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sırasında ve sonrasındaki konumları yeterince ele alınmadı. Kimi çalışmalarda bu kahramanlardan ve yaptıklarından bahsedilse de savaşın hikâyesinde hep bir eksiklik, yetersizlik hâkim oldu. Bu kitap, işte bu eksikliği giderme kaygısının ve elbette ki hayatlarını ülke savunmasına adanmış bu kahramanlara minnet borcunun bir ürünü olarak ortaya çıktı.

Çalışmamın başlangıç eseri ve başta gelen kaynağı, Sayın İsmet GÖRGÜLÜ'nün *On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1922)* adlı eseri olmuştur. Bu eserde Balkan, Birinci Dünya ve İstiklal Harbi cephelerinde görev alan komutanlara ait kimlik bilgilerinin bulunduğu listelerde (adı, soyadı, rütbesi ve görev yerleri) fotoğraflara yer verilmemiş olması -ki eser yayımlandığı zaman o fotoğraflara ulaşmak çok zordu- beni bu kitabı hazırlamaya yöneltti başlıca etken oldu.

Çanakkale Savaşı'nı müteakip Doğu-Kafkas Cephesi, Sina-Filistin Cephesi, Irak Cephesi, İran Cephesi ve Avrupa Cephesi'nde (Galiçya-Romanya-Makedonya) ve son olarak Kurtuluş Savaşı'nda (Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz'da) görev yapan komutanlarla ilgili araştırma giderek genişledi ve bu kitabın ortaya çıkmasını sağladı.

Bu kitap için Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığından aldığım yazılı izinler ile İstanbul Askerî Müze ve Kültür Sitesi Kütüphanesi, Harp Akademileri Kütüphanesi, Anıtkabir Komutanlığı, TSK Foto Film Merkezi, Millî Savunma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğünde bulunan dokümanlardan yararlanılmıştır. Ayrıca *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri* (C. I-II), *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kade-*

melerdeki Komutanların Biyografileri (2'nci Baskı) adlı eserlerden ve *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri* (C. I-III), *Harp Akademileri Yıllıkları* (122, 127, 132 ve 159) *Harp Akademileri Tarihçesi* (1846-1965) ve *Harp Akademilerinin Tarihsel Dizini* (Kronolojisi) (1848-1978) ve *Cepheden Meclise* adlı eserlerde yer alan fotoğraf ve biyografilerden yararlanılmıştır. Bu kaynaklarda yer almayan fotoğraflara ise diğer kaynaklar ve internet ortamından ulaşılmıştır.

Bu çalışmanın her aşamasında sürekli olarak fikir alışverişinde bulunduğum, araştırma sürecindeki anlayış ve desteği için ve bana en uygun çalışma ortamının sağlanmasında yardımcı olan eşim emekli öğretmen Aysin (AKÇİL) ve kızım Gizem TAKTAK BRUHN, damadım Roman BRUHN ve torunum Theodor BRUHN, oğlum Görkem Ahmet ve gelinim Zeynep ve torunum Ayda'ya, ağabeyim Mustafa TAKTAK, kızı Begum, torunu Mael Can TAKTAK'a ve oğlu Batuhan'a, Dr. Şafak TAKTAK, eşi Nilüfer ve kızları Öykü'ye, baldızım Saadet, eşi Abdullah SELÇUK, kızları Sima ve Simay'a, Sima'nın eşi Erkan İMRAN ve oğulları Can İMRAN'a kayınbiraderim Serdar AKÇİL, eşi Funda ve kızları Ekinsu'ya, beni yetiştiren Mudanya Şükrü Çavuş İlkokulu öğretmenim Sayın Keriman İNAN BORALI, sevgili eşi eski millî futbolcu Erol BORALI'ya çok teşekkür ediyorum.

Hayatta olmayan aile büyüklerim; babam Mehmet TAKTAK, annem Müşerref, bu çalışmalarım sırasında hayatını kaybeden sevgili ablam emekli Başhemşire Zübeyde BARAN ve kardeşim Nuri Ufuk TAKTAK, ayrıca dünürüm Murat ŞAHİN ve eşi Filiz ŞAHİN ile onların hayatını kaybeden biricik oğulları Onur'u, kayınpederim Ahmet ve kayınvalidem Ümmihan Akçil'i de rahmet ve minnetle anıyorum.

Bu yayında adı geçmeyen ancak Çanakkale Savaşı'na katıldığı askerî kurumdaki¹ hazırlanmış öz geçmişleri (varsa fotoğrafları) ile kanıtlanan askerlerimizimizin müteakip baskılarda yer almasını sağlamak isteyenler için elektronik posta² adresimi aşağıda belirttim. Kaynak eser olarak kullanılacağını düşündüğüm bu yayında eksik gördüğünüz veya hatalı olduğunu düşündüğünüz hususları belgeleri ile ve kaynak göstererek bildirirseniz çok memnun olurum.

¹ Resmî Kurum: Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı, Ankara.

² Elektronik posta adresim: <sermettaktak@hotmail.com>

Çanakkale’de şehit düşmüş veya gazi olmuş ve bu suretle ebediyete intikal etmiş tüm asker ve komutanları şükranla anarken bu kahramanlarımızı sonsuza dek yaşatmak, onları unutturmamak ve daima yâd etmek adına tüm okuyucularıma saygılar sunarım.

Eserimi okuyucuyla buluşturan Harp Sanat Yayınevinin yönetici ve çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Emekli Personel Albay

Sermet TAKTAK

İstanbul, 04.01.2026

KISALTMALAR

A.	: Alay
age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
Alb.	: Albay
ATASE	: Askerî Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı
bk.	: Bakanız
Blg.	: Bölge
Bnb.	: Binbaşı
Bşk.	: Başkan
b.t.y.	: basım tarihi yok
b.y.y.	: basım yeri yok
C.	: Cilt
ev.	: Çeviri
Em.	: Emekli
Gn.	: General
Gnkur.	: Genelkurmay
Gr.	: Grup
Haz.	: Hazırlayan
Hrk.	: Harekât
İsth.	: İstihbarat
J.	: Jandarma
K.	: Komutan
K.	: Kuruluş
Kh.	: Karargâh
Kor.	: Kolordu

Kora.	: Koramiral
Korg.	: Korgeneral
Loj.	: Lojistik
Md.	: Müdür
No.	: Numara
Or.	: Ordu
Org.	: Orgeneral
ö.	: Ölümü
Per.	: Personel
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sb.	: Subay
Sv.	: Süvari
Ş.	: Şube
Tb.	: Tabur
Tbp.	: Tabip
Tğm.	: Teğmen
Top.	: Topçu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Tuğg.	: Tuğgeneral
Tüm.	: Tümen
Tümg.	: Tümgeneral
t.y.	: basım tarihi yok
Ütğm.	: Üsteğmen
V.	: Vekil
Y.N.:	: Yazar Notu
Yb.	: Yarbay
yy.	: Yüzyıl
Yzb.	: Yüzbaşı

SUNUŞ

Kitabın Birinci Bölüm'ünde Çanakkale Savaşları sırasında başlangıçta kaymakam (yarbay), daha sonra 1 Haziran 1915'te miralay (albay) olan Mustafa Kemal'in rütbesinin küçük olmasına rağmen neden ön planda olduğu tartışmalarına açıklık getirmek amacıyla bir kıdem sıralaması yapılmıştır.

Bu sıralamada kendisi gibi fırka (tümen) komutanı veya daha üst görevde bulunan general ve albayların içinde Mustafa Kemal'in 19. sırada olduğu görülmektedir. Harbiyeden kendisinden önce mezun olan subaylar listesinde yani sicil numarasına göre yapılan sıralamada ise Mustafa Kemal, 160'ıncı sıradadır. Ancak kurmay subaylar, harp akademilerinde okuduklarından dolayı aldıkları kademeler ile diğer sınıf subaylarından önce bir üst rütbelere yükselmektedirler. Ayrıca muharebe ve çöl (Sina, Yemen, Fizan) zamları gibi nedenlerle alınan kademelerle önceden bir üst rütbeye yükselbilmektedirler.

Birinci Dünya Savaşı esnasında çeşitli cephelerde savaşması nedeniyle aldığı kademeler göz önüne getirildiğinde Mustafa Kemal'in gerek kendi emsallerini gerekse kendisinden önce mezun olan subayları geçerek cephede görev yapan komutanlar içinde 19. sırada olduğu görülecektir. Mustafa Kemal Atatürk'ün 11 Ocak 1905'te 24 yaşında yüzbaşı olarak mezun olduktan 11 yıl sonra, 1 Nisan 1916'da, 35 yaşında nasıl general olduğu görülmektedir.

Bir sonraki listede fotoğrafları ile sıralanan komutanların bu sıralarının onların Harp Okulundan mezun oldukları tarih ve sınıflarına göre, diğer bir ifade ile sicil numarası sırasına göre, yapıldığını vurgulamam gerekiyor. Aynı yıl mezun olanlar sınıf sırasına göre piyade, süvari, topçu şeklinde; aynı sınıftan olanlar da mezuniyet sıra numarasına göre sıralanmışlardır.

Başlangıçta Çanakkale Cephesi'nde fiilen savaşan komutanlara yer verilmiş, daha sonra Başkomutanlık Karargâhında bulunan komutanlar ile diğer komutanlar ve devlet adamlarına yer verilmiştir.

Biyografilerde yer alan fotoğrafların altında Çanakkale Cephesi'ndeki rütbeleri ve görev yerleri, üniforma ve kıyafetlerinin Osmanlı veya Kurtuluş Savaşı dönemi mi olduğu, ayrıca üniformalarında taşıdıkları rütbelerinin ne

olduğu, hangi dönemi ifade ettiği belirtilmiştir. Soyadları, doğum ve ölüm bilgileri, naaşlarının nerede olduğu, Atatürk'ün soyadı verdikleri kişilerin kimler olduğu, Atatürk ile sınıf arkadaşı olup olmadıkları, Harbiyeyi ve Harp Akademilerini kaç yıl önce veya sonra bitirdikleri, hangi dilleri (Almanca, Fransızca vb.) bildikleri yazılmıştır.

Rütbeleriyle ilgili bilgiler ise Osmanlı Dönemi'nde ve Kurtuluş Savaşı'nda kullanılan rütbeler ile 1935 yılından sonra günümüzde de kullanılan rütbelerin karşılıkları belirtilerek açıklanmıştır. Rütbeler önceki dönemde kullanıldığı şekli ve günümüzdeki karşılıkları ile kaymakam (yarbay), erkânıharp miralay (kurmay albay), mirliva (tuğgeneral) vb. ayrıntılı olarak bu bölümlerde belirtilmiştir.

Osmanlı Dönemi ve Kurtuluş Savaşı Dönemi ile Cumhuriyet'in on ikinci yılına kadar orduda paşalar (ümera) için kullanılan toplam dört rütbe mevcut idi. Bunlar; mirliva (tuğgeneral), ferik (tümgeneral), birinci ferik (korgeneral) ve müşir (mareşal) rütbeleri idi. Günümüzde generallikte beş rütbe mevcuttur. Bu rütbeler; tuğgeneral, tümgeneral, korgeneral, orgeneral ve mareşaldir. Görüldüğu gibi orgeneral rütbesi o dönemlerde kullanılmamaktadır.

9 Nisan 1935 tarihinde yapılan bir yasal düzenleme ile orgeneral rütbesi ihdas edildiğinden rütbelerde yapılan bu düzenleme ile Osmanlı Dönemi ile Kurtuluş Savaşı Dönemi rütbeleri yeni karşılıklarını bulmuştur. Örneğin birinci ferik (korgeneral) rütbesi 1935'ten sonra orgeneral karşılığı olarak gösterilmiştir. Ancak 1935'ten önceki tarihlere ait fotoğraflarda o dönem kullanılan rütbeler gösterilmiştir.

Yapılan bu çalışmada Kurtuluş Savaşı'na katılmayan Halil KUT Paşa'nın ferik (tümgeneral) rütbesi ile ordudan ayrılmasına rağmen günümüzde korgeneral hatta orgeneral rütbesi ile anılmasının doğru olmadığı aksine tümgeneral olarak anılması gerektiği belirtilmiştir. Kurtuluş Savaşı'na katılmayan Esat (BÜLKAT) Paşa, Vehip (KAÇI) Paşa, Çolak Faik Paşa, Cemal Paşa ve Enver Paşa; Osmanlı Dönemi'nde kullanılan rütbeleri ile günümüzde anılmaktadırlar. Bu nedenle rütbeler 1935 yılından önce ve 1935 yılından sonra diye italik harflerle ayrıca belirtilmiştir.

2 Ağustos 1914'te ilan edilen seferberlikten sonra "Karargâh-ı Umumi ve Başkumandanlık Vekâleti" kurulmuştur. Devletin başkomutanı olan padişah, sefere çıkmadığı zaman eskiden serasker veya serdar-ı ekrem tayin

ederdi. Birinci Dünya Harbi'nde ise bu makama başkomutan vekili adı verildi. Başkomutan vekili, harbiye nazırı ve sadrazam olarak görev yapanların apoletlerinde üç beyaz yıldız bulunmakta ve bu rütbenin karşılığı müşir rütbesine denk gelmekteydi. Ancak Enver Paşa, Kurtuluş Savaşı'na katılmaması nedeniyle en son rütbesiyle (birinci ferik, korgeneral) ile anılmaktadır. Oysa Enver Paşa'nın emrinde bulunan 5. Ordu Komutanı Liman von Sanders, müşir rütbesindedir.

Osmanlı Dönemi'nde orgeneral rütbesi bulunmadığından ordulara komuta eden komutanların rütbeleri müşir idi. Osmanlı'nın ünlü müşirlerinden Ahmet İzzet (Furgaç) Paşa 2 Aralık 1913'te birinci ferik (korgeneral) rütbesine ve 14 Ekim 1918'de müşir rütbesine yükselmiştir. Müşir olmak için bugünkü gibi meydan muharebesi kazanılmasına gerek yoktu. Ordulara komuta edenlere müşir rütbesi verilmekteydi. Ancak orduların bile amiri konumundaki (5. Ordu Komutanı Müşir Liman Paşa'nın amiri) Harbiye Nazırı ve Başkomutan olan Enver Paşa'nın müşir rütbesine yükselmiş olduğuna ilişkin bir bilgiye rastlanılmadığından rütbesi korgeneral olarak yer almaktadır.

Osmanlı Dönemi'nde İttihad ve Terakki yönetimi; İstanbul'da padişah yakınlarının daha beşikteki çocuklara askerî rütbelere verdiklerini, böylece binlerce yüksek rütbeli subay türediğini ileri sürerek ordudaki bu haksızlığı düzeltmek ve saray rütbelerini tasfiye etmek için 7 Ağustos 1909'da (25 Temmuz 1325) bir rütbe indirimi için Tasfiye-i Rütbe¹-i Askeriye Kanunu'nu çıkarmıştır. Örnek olarak Süreyya (İLMEN) Paşa'yı verebiliriz [1311(1895)- b.P.14]. Babası, II. Abdülhamid Dönemi'nde Serasker (1891-1908) Mehmed Rıza Paşa'dır (kurmay değil, d. 1844, Kocamustafapaşa, İstanbul-ö. 1920, İstanbul). Annesi ise Çerkez asıllı Advıye Hanım'dır. II. Abdülhamid tarafından yalnızca paşa çocukları ve şehzadelerin eğitim gördüğü zâdegân sınıfında okutturulmuştur. Harp Okulunu bitirdikten sonra Sultan Abdülhamid tarafından kurmay heyetine alınmıştır. 1900 yılında 27 yaşında iken mirliya (tuğgeneral), 1906 senesinde de ferik (tümgeneral) rütbesine yükseltilmiştir. 1909 tarihinde Tasfiye-i Rütbe-i Askeriye Kanunu gereğince ferik rütbesi kaymakam (yarbay) rütbesine indirilmiş ve 1914 yılında yarbay rütbesinden ordudan emekliye ayrılmıştır.

Bu çalışmada yer alan biyografilerde Harp Akademileri mezunu olanların hangi dönemde kaçınıcı mezun oldukları mümtaz subay veya kurmay subay olarak mezun oldukları tarihler ayrı ayrı belirtilmiştir. Yapılan bu çalış-

¹ Rütbe kelimesinin çoğuludur.

mada çoğu eserde yazılanın aksine Enver Paşa'nın, Kâzım Karabekir Paşa'nın Harp Akademisini birinci bitirmedikleri görülmüştür. Örneğin Enver Paşa, Harbiyeden dördüncü, Harp Akademilerinden ise 5 Aralık 1902 tarihinde 55. dönemde ikinci olarak mezun olmuştur. Karabekir Paşa Harbiyeyi birinci, Harp Akademilerini 5 Kasım 1905 tarihinde 58. dönemde sekizinci sırada bitirmiştir. Ali İhsan Sâbis Paşa ise 19 Ocak 1905 tarihinde Harp Akademilerini 57. dönemde birinci bitirmiştir. (Aynı dönemde Mustafa Kemal Atatürk beşinci bitirmiştir.)

Bu eserde yer alan komutanların, Mustafa Kemal'den ne kadar önce Harbiyeden ve Harp Akademilerinden mezun oldukları, hangilerinin devre (sınıf) arkadaşı oldukları ayrıca belirtilmiştir. Nuri Conker'in bilinenin aksine sınıf arkadaşı değil bir devre küçük olduğu ve Harp Akademilerinden bir dönem sonra 58. dönemde, 5 Kasım 1905 tarihinde mümtaz subay olarak mezun olup kurmaylığının da 28 Mart 1911'de onandığı görülecektir.

Harp Okulunu derece ile bitirip (1902'de 31, 1903'te 36, 1904'te 33, 1905'te 37, 1905'te 44 [Aynı yıl iki mezun verilmiştir], 1906'da 46, 1907'de 33, 1908'de 39, 1909'da 26, 1910'da 33 kişi) mülazım-ı sani (teğmen) rütbesi ile mezun olduktan sonra Harp Akademilerindeki öğrenimlerine başlayan öğrenci subayların sınıfları, 1902-1910 yılları arasında erkânıharp namzet sınıfları (kurmay subay adayı) olarak değiştirildi.

Namzet (aday) sınıfına ayrılanlar, bir işaret olmak üzere yakalarına yıldız (kevkep) takarlardı. Evvelce olduğu gibi birinci sene tahsilini bitirip ikinci sınıfa geçenler mülazım-ı evvel (üsteğmen) olur ve mektepten yüzbaşılıkla çıkarlardı. Üç sene tahsilden sonra okulu başarı ile bitirenlerden derecesi yüksek olanların bir kısmı erkânıharbiye sınıfına (kurmay sınıfına) nakledilir ve yakalarına kurmay subay arması takarlardı. Bunlar; piyade, süvari ve topçu bölüklerinde sekizer ay staj görür, iki sene sonra kolağası (kıdemli yüzbaşı) olurlardı.

Erkânıharp olamayan subaylar da "mümtaz subay" namı ile asıl sınıfları birliklerine giderlerdi. Yalnız, tahsil gördüklerine dair bir işaret olmak üzere mektepte taşıdıkları yıldızları kalır ve kendi sınıflarında terfi ederlerdi. Bu suretle 1902-1910 seneleri arasında yetişen mümtaz subayların bir kısmı, Büyük Harp'te ihtiyaç dolayısıyla ehliyeti tasdik edilerek kurmay subay sınıfına geçmiş, az bir kısmı ise mümtaz subay olarak kalmıştır².

² *Harp Akademileri Tarihçesi (1846-1965)*, haz: Emekli Orgeneral Muharrem Mazlum İSKORA, C. I. İkinci baskı, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1966, s. 32.

Harp Akademilerinin mezuniyet istatistikleri yıllara göre şöyledir:

1902'de 31 kişinin tamamı kurmay; 1903'te 36 kişinin 12'si kurmay, 24'ü mümtaz subay; 1904'te 33 kişinin 10'u kurmay, 23'ü mümtaz subay; 11.01.1905'te (Mustafa Kemal'in dönemi) 37 kişinin 13'ü kurmay, 24'ü mümtaz subay; 05.11.1905'te 44 kişiden 15'i kurmay, 29'u mümtaz subay; 1906'da 46 kişiden 17'si kurmay, 29'u mümtaz subay; 1907'de 33 kişinin 11'i kurmay, 22'si mümtaz subay; 1908'de 39 kişinin 12'si kurmay, 27'si mümtaz subay; 1909'da 26 kişinin 9'u kurmay, 17'si mümtaz subay ve son olarak 1910'da 33 kişinin 25'i kurmay, 8'i mümtaz subay olarak mezun olmuştur.³ Mümtaz subay ve kurmay subay yaka işaretleri kitapta fotoğraf örnekleri ile tanıtılmıştır.

Esat (Bülkat) Paşa, Atatürk'ten 14 sene önce Harbiyeyi bitirmiş bir subaydır. Cevat (Çobanlı) Paşa, 11 sene önce Harbiyeyi bitirmiştir. Vehip (Kaçi) Paşa 5 sene önce, Enver Paşa ise Atatürk'ten iki sene önce Harbiyeyi ve Harp Akademilerini bitirmiştir. Liman Paşa, Atatürk Çanakkale'de yarbay iken müşirdir. Ancak Liman Paşa, Alman ordusunda tümgeneraldir. Liman Paşa'nın doğrudan müşir rütbesine nasıl yükseltildiği biyografisinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Çanakkale Cephesi'nde görev yapanlar listesinde Harbiyede, Harp Okulunda ve Harp Akademilerinde birlikte okuduğu devre (sınıf) arkadaşları Ahmet Fuat Bulca, Mehmet Arif (Ayıcı), Mehmet Hayri Tarhan, Abdi Pandır ve Ahmet Sedat Doğruer ayrıca belirtilmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın Sakarya ve Büyük Taarruz Cephelerinde bunların haricinde diğer sınıf arkadaşları da vardır. O kişilere bu eserde yer verilmemiştir.

Çanakkale Cephesi'nde görev yapan komutanların biyografilerinin hangi kaynaklardan alındığı ve İstiklal Madalyası alıp almadıkları ayrıntıları ile belirtilmiştir.

Çanakkale Cephesi'nde Mustafa Kemal'in emrinde görev yapan 57. Alay, 27. Alay ve 72. Alay komutanlarının öz geçmişleri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra yine onun emrinde görevli iken Arıburnu Cephesi'nde şehit olan 33. Alay Komutanı Kaymakam (Yarbay) Ahmet Şevki Bey, Anafartalar Cephesi'nde şehit olan 25. Alay Komutanı Kaymakam (Yarbay) Nail (Kısıklı)

³ Harp Akademileri Komutanlığı. **Harp Akademileri'nin Şeref Dolu 132 Yılı (1848-1980)**, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 1980.

Bey, 41. Alay Komutanı Kaymakam (Yarbay) Ahmet Fuat (ZADİL) Bey ve 21. Alay Komutanı Kaymakam (Yarbay) Yusuf Ziya Bey'in ve diğer yirmiye yakın şehit subayın öz geçmişleri ve fotoğrafları da yer almaktadır.

İkinci Bölüm'de Çanakkale Savaşları'nda Mustafa Kemal ve onunla aynı karede fotoğrafları bulunan komutanlar, diğer komutanların fotoğraflarına ve yabancı komutanların fotoğraflarına ayrı ayrı yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca savaş öncesi ve sonrası Mustafa Kemal'in fotoğraflarına da yer verilmiştir.

Çanakkale Savaşlarında fotoğraflarda yer alan yabancı komutanlarla ilgili olarak Çanakkale Cephesi'nde bir araya gelen **İngiliz Harbiye Nazırı** Lord Kitchener, General Walker, İngiliz Süvari Tümeni Komutanı Colonel (Albay) Watson, Avustralya-Yeni Zelanda Kolordusu Komutanı İngiliz General William Riddell Birdwood dörtlüsünün siperlerde savaş durumunu inceledikleri fotoğrafları yer almaktadır.

Çanakkale Savaşlarında Türklere karşı savaşan Anzak birliklerinin ünlü komutanı İngiliz Mareşali Lord Birdwood, İngiltere Kralı VI. George'u temsil etmek üzere 21 Kasım 1938'de Atatürk'ün aziz naaşını selamlamak üzere Ankara'ya gelmiştir. Atatürk'ten söz ederken "Dövüşerek seviştik." diyen eski Komutan, yaşlı ve ayaklarından hastaydı. Ancak son görevini yapmak üzere uzun bir yol katedip Ankara'ya gelebilmiş ve koltuk değnekleriyle Ankara Halk Evinin (günümüzde Devlet Resim ve Heykel Müzesi) balkonundaki koltuğa yaslanarak selam verebilmiştir. Bu tören ile ilgili birkaç fotoğraf ve afiş yer almaktadır.

Emekli Personel Albay

Sermet TAKTAK

İstanbul-Kadıköy, 04.01.2026

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KISIM: ÇANAKKALE SAVAŞI'NA KATILAN KOMUTANLAR ARASINDA ALBAY MUSTAFA KEMAL'İN KIDEM SIRASI

Miralay (Albay) Mustafa Kemal'den kıdem olarak önde bulunanlar (ümera-paşalar):

1. Enver Paşa

Sicil No: (1899) 1315-P.4

Çanakkale Savaşları sırasında Başkomutan Vekili ve Harbiye Nazırı olarak görev yaptı. Savaş başlamadan önce, 03. 01. 1914 tarihinde, mirlivalığa (tuğgeneral) terfi etti. Savaş sırasında 01.09.1915 tarihinde ferik (tümgeneral), Çanakkale Savaşlarından sonra 22.10.1917 tarihinde birinci ferik (korgeneral) rütbesini aldı. Mustafa Kemal Atatürk'ten iki yıl önce Harbiyeden ve Harp Akademilerinden mezun olmuştu.

2. Liman Von SANDERS

Alman General. Çanakkale Boğazı ve Gelibolu Yarımadası'nı savunan 5. Ordunun komutanıydı.

Osmanlı ordusunda görevliyken 04.01.1914 tarihinde müşir oldu. Almanya'daki rütbesi tümgeneraldi.

3. Mustafa Hilmi (Hilmi Paşa)

(1885) 1301-P.7

Çanakkale Savaşları sırasında Saros Grubu 6. Kolordu Komutanı olarak görev yaptı.

29.11.1914 tarihinde mirliva (tuğgeneral) rütbesini almıştı. Mustafa Kemal Atatürk'ten 16 yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

4. Mehmet Esat BÜLKAT

Sicil No: (1887) 1303-P.1

Çanakkale Cephesi'nde 06.01.1914'te 3. Kolordu Komutanı, 17.05.1915'te Kuzey Grubu Komutanı, 12.10.1915'te 1. Ordu Komutanı olarak görev yaptı.

Mirliva (tuğgeneral) rütbesine 22.09.1909 tarihinde getirildi. 22.07.1915'te ferik (tümgeneral), 08.06.1918'de birinci ferik (korgeneral) rütbesini aldı.

Mustafa Kemal Atatürk'ten 14 yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

5. İ. Cevat Şakir ÇOBANLI

Sicil No: (1891) 1307-P.4

Çanakkale Cephesi'nde 10.08.1914'te Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı idi. 9 Ekim 1915'ten sonra Güney Grubu ve 14. Kolordu Komutanı oldu.

Çanakkale Savaşlarından önce, 29.11.1914'te, mirliva (tuğgeneral) rütbesine getirilmişti. 08.06.1918 tarihinde birinci ferik (korgeneral) rütbesine terfi etti. Mustafa Kemal Atatürk'ten 10 yıl önce Harbiyeden

mezun olmuştu.

6. Mehmed Ali

Sicil No: (1892) 1308-P.5

Çanakkale Savaşlarında 28.05.1915'te 1. Kolordu Komutanlığına (daha sonraki adı Asya Grubu Komutanı) atandı.

20.03.1910 tarihindeki rütbesi mirliva (tuğgeneral) idi. 09.04.1917'de ferik (tümgeneral) rütbesine terfi etti.

Mustafa Kemal Atatürk'ten 9 yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

7. Mustafa Fevzi ÇAKMAK

Sicil No: (1895) 1311-c.P.7

Çanakkale Cephesi'ne 13.07.1915'te 5. Kolordu Komutanı olarak katıldı. İkinci Kerevizdere Muharebesi'nde düşmanı püskürtmeye muvaffak oldu. 10.12.1915'te 5. Kolordu Komutanlığı uhdesinde kalmak üzere Anafartalar Grubu Komutan Vekili olarak görev yaptı.

Mirlivalığa (tuğgeneral) 02.03.1915'te terfi etti. 28.07.1918'de ferik (tümgeneral), 02.04.1921'de birinci ferik (korgeneral), 03.09.1922'de de müşir (mareşal) oldu.

Mustafa Kemal Atatürk'ten 6 yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

8. Mehmet Vehip (Vehip Paşa) KAÇI

Sicil No: (1897)1313-Top.1

Çanakkale Cephesi'nde 17.02.1915'te 2. Ordu (Güney Grubu-Seddülbahir) Komutanı.

Mirliva (tuğgeneral) rütbesini 01.02.1915'te aldı. Ferikliğe (tümgeneral) 22.10.1917'de yükseldi.

Mustafa Kemal Atatürk'ten 5 yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

9. Ahmed Faik

(Lakabı: Çolak-Çolak Faik Paşa)

Sicil No: (1897)1313-c.Top.2

Çanakkale Savaşlarında, 29.06.1915'te Güney Grubu-Seddülbahir-Sağ Kanat Komutanı, 03.07.1915'te görevden alındı. Geçici olarak Asya Grup Komutanı olarak atandı. Daha sonra yeniden 2. Kolordu Komutanlığı görevine getirildi. Mirliva (tuğgeneral) rütbesine yüksel-

diği tarih 02.03.1914. Mustafa Kemal Atatürk'ten beş yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu. Bazı kaynaklarda Kâzım Karabekir'in fotoğrafı ile karıştırılmaktadır.

Miralay (Albay) Mustafa Kemal'den kıdem olarak önde bulunanlar (miralay -albaylar):

10. Ali Rıza SEDES

Sicil No: (1891)1307-P.6

Çanakkale Savaşlarında Güney Grubu Seddülbahir Komutanlığı, Sağ Kanat Komutanlığı, 8. Tümen (Fırka) Komutanlığı ve daha sonra 3. Kordulu Komutanlığı görevlerinde bulundu.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) rütbesini 29.12.1910 tarihinde almıştı. Mirlivalığa (tuğgeneral) 14.12.1915'te terfi etti.

Mustafa Kemal Atatürk'ten on yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

11. Mehmet Şükrü SAGUN

Sicil No: (1893)1309-P.1

Çanakkale Savaşlarında Güney Grubu Seddülbahir Komutanlığı, 5. Kordulu 15. Tümen Komutanı olarak görev yaptı.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) rütbesini 26.04.1912 tarihinde aldı.

Mustafa Kemal Atatürk'ten sekiz yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

12. Ahmet Feyzullah TUMAY

Sicil No: (1893)1309-P.4

Çanakkale Savaşlarında Saroz Grubu Komutanı, 07.08.1915'te Anafartalar Grup Komutanı oldu; 08.08.1915'te bu görevinden alındı.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) rütbesine terfi ettiği tarih 27.11.1911.

Mustafa Kemal Atatürk'ten sekiz yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu. Bazı kaynaklarda hatalı olarak Fevzi veya Ahmet Fevzi olarak geçmektedir.

13. Mehmet Rüştü SAKARYA

Sicil No: (1895)1311-b.P.70

Kuzey Grubu, 16. Tümen (Fırka) Komutanı.

19.10.1912'de miralay (piyade albay), 12.09.1921'de miralivalığa (tuğgeneral) yükseldi. (Kurmay değil.)

Mustafa Kemal Atatürk'ten altı yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

14. Celalettin MENGİL (MENGİLİBÖRÜ)

Sicil No: (1895)1311-c.P.5

Gelibolu kara savaşlarının başladığı 25 Nisan 1915'te Güney Grubu (Seddülbahir) Komutanlığı, 2. Kolordu 4. Tümen Komutanı, hastalığından dolayı 25 Temmuz 1915'te malulen emekli edildi.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) olma tarihi, 10.03.1914.

Mustafa Kemal Atatürk'ten altı yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

15. Ali Remzi ALÇITEPE

Sicil No: (1896)1311-c.Top.1

Çanakkale Savaşlarına Kasım 1914'te atandığı Güney Grubu (Seddülbahir) Komutanlığı, 7. Tümen Komutanı olarak katıldı. Ardından Kirte Boğazı sahili arasındaki Sol Kanat Mıntıka Komutanı olarak atandı. 6 Mayıs 1915'te yaralanmış ve İstanbul'a tedavi için gitmişti. Daha sonra 24. Tümen (Asya) Komutanı olarak görev yaptı.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) olma tarihi, Kasım 1914.

Mustafa Kemal Atatürk'ten altı yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

16. Yakup Şevki SUBAŞI

Sicil No: (1896)1312-P.5

Eylül-20 Aralık 1915 Mevzi Muharebeleri Kuzey Grubu Sağ Kanat Bölge Komutanı, 21 Ekim 1915'te 15'inci Kolordu Komutan Vekili olarak da görev yaptı.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) rütbesine 29.11.1914'te getirildi. Miraliva (tuğgeneral) olma tarihi, 05.10.1916. Feriklik (tümgeneral) rütbesinin verildiği tarih, 31.08.1922. Birinci ferikliğe (korgeneral) ise 31.08.1926 tarihinde yükseldi, 1935'te orgeneral oldu.

Mustafa Kemal Atatürk'ten beş yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu. Ayrıca Mustafa Kemal'in Harp Akademilerinde öğretmeni idi.

17. Mehmet Nihat ANILMIŞ

Sicil No: (1896)1312-P.4

Çanakkale Savaşlarında 21.03.1915'te 2. Ordu Kurmay Başkanı, daha sonra Güney Grubu Kurmay Başkanı, 03.10.1915'te Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı, daha sonra 2. Ordu Komutan Vekili olarak görev yaptı.

Erkânıharp miralaylığa (kurmay albay) yükseldiği tarih 29.11.1914. Miralivalığa (tuğgeneral) 14.12.1915'te, ferikliğe (tümgeneral) 1928'de terfi etti. 1935'te korgeneral oldu.

Mustafa Kemal Atatürk'ten beş yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

18. Refet

(Lakabı, Küçük Refet) (Rafet)

Sicil No: (1896)1313-P.39

Çanakkale Savaşlarında Güney Grubu (Seddülbahir) Komutanlığına 8 Ocak 1914'te getirildi. 4. Kolordu 11. Tümen Komutanı olarak da görev yaptı.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) rütbesini 29.11.1914'te aldı. 05.10.1916'da ise mirliva (tuğgeneral) rütbesine yükseldi.

Mustafa Kemal Atatürk'ten dört yıl önce Harbiyeden mezun olmuştu.

19. Mustafa Kemal ATATÜRK

Sicil No: (1901) 1317-P.8

Çanakkale Cephesi'ne henüz yarbayken, 20.01.1915'te 19. Tümen (Fırka) Komutanı olarak katıldı. 25.04.1915'te Arıburnu Kuvvetleri Komutanı, 17 Mayıs 1915'te tekrar 19. Tümen (Fırka) Komutanı, 25.07.1915'te 15. Kolordu Komutanı, 8 Ağustos 1915'te Anafartalar Grubu Komutanı olarak görev yaptı.

Erkânıharp miralay (kurmay albay) rütbesini Çanakkale Cephesi'nde 01.06.1915 tarihinde aldı. Mirliva (tuğgeneral) olma tarihi, 01.04.1916. Kurtuluş Savaşı sırasında, 19.09.1921'de müşir (mareşal) rütbesine yükseldi.

II. KISIM:
ÇANAKKALE SAVAŞI'NA KATILAN
KOMUTANLARIN BİYOGRAFİLERİ

(Bu liste, Harbiyeden mezuniyet tarihine göre düzenlenmiştir. Me-
zuniyet tarihleri aynı olduğunda sınıf sırası ve sınıflarda mezuniyet sıra
numarası gözetilmiştir.)

1. Ahmed Nuri

Osmanlı Dönemi üniformasıyla

Miralay (Albay)

Sicil No: (1883) 1299-Sahra Top.?

Çanakkale'de 16. Kolordu Sahra Topçu Komutanı.

Doğum ve ölüm tarihi bilinmiyor.

Topçu Albay. 27.04.1911 tarihinde miralaylığa (albay) terfi etti. Çanakkale Cephesi'nde 30.04.1915'te 16. Kolordu Sahra Topçu Komutanı olarak görev yaptı.¹

2. Mustafa Hilmi (Hilmi Paşa)

Osmanlı Dönemi üniformasıyla, fotoğrafındaki
rütbesi mirliva (tuğgeneral).

Mirliva (Tuğgeneral)

Sicil No: (1885) 1301-P.7

Çanakkale Cephesi'nde Saroz Grubu 6. Kolordu Komutanı.

Doğum ve ölüm tarihi tespit edilemedi.

Mustafa Hilmi, 20.10.1900'de miralay (albay), 30.05.1907'de mirliva (tuğgeneral), 07.08.1909'da rütbe indiriminden³ dolayı 29.11.1914'te mirliva (tuğgeneral) oldu.

¹ Hülya Toker (haz.), Çanakkale Muharebelerine Katılan Komutanların Biyografileri, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2014, s. 60.

² Tosun Saral, "VI'ncı Kolordu Romanya Cephesi", <<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10152195362962736&set=a.10152172145157736.1073741866.690342735&type=3&theater>> (20.09.2014).

³ Hülya Toker ve Nurcan Aslan (haz.), **Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri**, C. I, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009, s. 21'deki dipnotta Hayrullah Gök; **Mareşal Fevzi Çakmak'ın Askerî ve Sil yası Faaliyetleri (1876-1950)**, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1997, s. 11'e atıf yaparak "Rütbe İndirimi (Tasfiye-i Rütbe) İttihad ve Terakki yöneticileri, İstanbul'da padişah yakınlarının daha beşikteki çocuklara askerî rütbelere verdiklerini, böylece binlerce yüksek rütbeli subay türediğini ileri sürerek ordudaki bu haksızlığı düzeltmek ve saray rütbelerini tasfiye etmek için 7 Ağustos 1909'da (25 Temmuz 1325) bir Tasfiye-i Rütbe-i Askeriye Kanunu

6. Kolordu Komutanlığına 08.11.1914'te atandı. Bu görevdeyken Saroz bölgesi 17 Ağustos 1915 tarihinde 1. Orduya devredildi. 1. Orduya bağlı (Ordu Komutanı Alman Mareşal Colmar von der Goltz) 6. Kolordu Komutanlığı emrinde 24 ve 26. Tümen (Fırka) ve Bağımsız Süvari Tugayı bulunuyordu.

Çanakkale Savaşlarında komutanı olduğu 6. Kolordu, 19 Eylül 1916 tarihinden itibaren Romanya Cephesi'nde, Merkezi Sofya'da bulunan MAC-KENSEN Ordusu emrinde Dobruca ve Eflak bölgesinde muharebelere katıldı. 23 Temmuz 1918'de 5. Ordu 14. Kolordu Komutanlığına getirildi. 22 Kasım 1918'de Harbiye Nezareti Müsteşarı olarak tayin edildi. Mart 1919'da açığa alındı. 02.10.1923'te emekli oldu.

3. Hasan Askeri YÜCEKÖK

Osmanlı Dönemi üniformasıyla

Miralay (Albay)

Sicil No: (1886) 1302-P.39

Çanakkale Cephesi'nde Kuzey Grubu 2. Tümen (Fırka) Komutanı.

Hasan Askeri 1868 yılında Naslıç'te doğdu, 27.12.1938'de öldü. Babası Tuğgeneral Vehbi'dir⁴ ve Teşkilat-ı Mahsusanın Başkanı ve Irak Havalisi Kumandanı Süleyman Askeri'nin⁵ de kardeşidir. Adı Askeri olarak geçiyor.

Hasan Askeri, 29 Kasım 1911'de kaymakam (yarbay), 14 Haziran 1915'te miralay (albay) oldu. 11 Mayıs 1915'te İstanbul'dan Çanakkale'ye gitti ve burada Arıburnu, Kirte ve Kerevizdere Muharebelerine katıldı. 18 Aralık 1915'te Irak'a giderek 6. Ordu 13. Kolorduya katıldı. Irak Cephesi'ndeki Hanikin, Kirmanşah ve Hemedan'da yapılan muharebelerde bulundu.

çıkarmışlardır. Sekiz maddeden oluşan bu kanunla bütün subayların bir defaya mahsus olmak üzere rütbeleri indirilmiştir, denilmektedir.

⁴ **Harp Akademileri 127. Yılı**, s. 10'da "23. sınıf (1870-1871 Mezunları- 27 Haziran 1871), 9. Sıra: Vehbi..., Pirzerin (Y.N.: *Doğrusu Prizren*)- Doğum Tarihi: ?, Sicili: ?, Rütbesi: Tuğgeneral, Vefat Yeri ve Tarihi: Afyon- 1905, (4 Numaralı Dipnot: Harp Akademileri 11/58 Sınıftan Mümtaz Subaylardan Yarbay Süleyman Askeri'nin babasıdır.)" demektedir.

⁵ Görgülü, s.87'de "19 Mayıs 1915 Türk Taarruz: Kuzey Grubu, 2'nci Tümen Komutanı Yarbay Hasan Askeri, Dipnotta: Süleyman Askeri'nin kardeşidir." demektedir.

29 Temmuz 1917'de 23. Tümen (Fırka) Komutanı, 22 Ağustos 1917'de Suriye ve Batı Arabistan Ordular Grubu 12. Kolordu 44. Tümen (Fırka) Komutanı oldu. 01.09.1923'te 9. Kolordu 29. Tümen (Fırka) Askerlik Dairesine atandı.⁶

4. Mehmet Esat BÜLKAT

Osmanlı Dönemi üniformaları ile. Birinci ve ikinci fotoğraflarda ferik (tümgeneral), üçüncü⁷ ve dördüncü fotoğraflarda mirliva rütbesiyle görülmektedir.

Mirliva (Tuğgeneral), 22.07.1915'te Ferik (Tümgeneral)

Sicil No: (1887)1303-P.1

Çanakkale Cephesi'nde Kuzey Grubu Komutanı (17.05.1915'te).

Mehmet Esat,⁸ 18.10.1862'de Yanya'da doğdu, 02.11.1952'de İstanbul'da

⁶Toker (haz.), Çanakkale Muharebelerine Katılan Komutanların Biyografileri, s. 446. Tokar (haz.), **Birinci Dünya Savaşı**, C. I, s. 21.

⁷**Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi**, V'inci Cilt, Çanakkale Cephesi, 2'nci Kitap, Amfibi Harekât, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları, Ankara, 1978, s. Belli değil, "(Resim: 3), **3'üncü Kolordu ve Kuzey Grubu Komutanı Mirliva Esat Paşa**" demektir.

⁸A. Zafer Arısoy, Veli Topçu ve Kadir Erol İnan (haz.), "**Birinci Ordu Komutanlığı Tarihçesi**", Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün (Md. Yusuf SARINAY, Mustafa BUDAK, Önder BAYIR) katkıları ile hazırlanmıştır. İstanbul: Cem Ofset A.Ş., 2009. s. 311'de "**Esat Paşa**; 12 Ekim 1915-17 Şubat 1918 tarihleri arasında 1'inci Ordu Komutanlığı yapmıştır. 18 Kasım 1862'de Yanya'da doğmuştur. Babası **Yanya Belediye Başkanı Mehmet Emin Efendi**'dir. İlk tahsilini Yanya'da yapmış, Mülkiye Rüştiyesini bitirdikten sonra **Manastır ve Kuleli Askeri İdadisini birincilikle bitirmiştir**. 1884 yılında girdiği **Harp Okulundan birincilik** ile piyade teğmen olarak mezun olmuştur. Aynı yıl Harp Okulunda eğitimine başlamış ve **1890 yılında yine birincilikle** tamamlamıştır. 1890-1894 tarihleri arasında

öldü. Babası, Yanya Belediye Başkanı Mehmet Emin Efendi'dir. Atatürk'ün Harbiyede öğrenciliği sırasında ders nazırı (öğretim başkanı) görevinde bulunmuştur.⁹

Harp Akademilerinden 1890'da 42. dönemde birinci¹⁰ sırada kurmay yüzbaşı rütbesi ile mezun oldu. Manastır, Kuleli ve Harbiyeyi de birincilikle bitirmişti. Ayrıca Alman Harp Akademisi (10.10.1890-27.05.1894) mezunudur.

Mehmet Esat, 17.12.1897'de miralay (albay), 11.12.1901'de mirliva (tuğgeneral), 10.12.1906'da ferik (tümgeneral) oldu. 7 Ağustos 1909 tarihli Rütbelerin Geri Alınmasına İlişkin Kanun'dan sonra 22.09.1909'da mirliva (tuğgeneral), 22.07.1915'te ferik (tümgeneral) rütbesine yükseldi.¹¹

06.01.1914'te 3. Kolordu Komutanı, 17.05.1915'te Çanakkale Cephesi Kuzey Grubu Komutanı olarak görev yaptı. 08.06.1918'de birinci ferik (korgeneral) rütbesini aldı. 19.10.1919'da kendi isteği ile emekli oldu.

(Y.N.: *Kurtuluş Savaşı'na katılmadığından 9 Nisan 1935 tarihinde onaylanan Ordudaki Rütbeler ve Yeni Karşılıkları Hakkındaki Kanun'dan yararlanmadığından 1919 yılında emekli olduğundaki son rütbesi olan birinci ferik/korgeneral rütbesi değişmemiştir.*)¹²

Alman Harp Akademisini bitirmiş; çeşitli birlik ve karargâhlarda staj yapmıştır. **Almanca, Fransızca ve Rumca biliyordu.** Yanya Savunması'nda 60 bin Yunan kuvvetine karşılık 20 bin Türk askeri ile 19 Ekim 1912'den 6 Mart 1913'e kadar dayanmıştır. Evlidir ve Nesibe Fatma isminde bir kızı olmuştur. 2 Kasım 1952 tarihinde vefat etmiş ve İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilmiştir." demektedir.

⁹ Kara Harp Okulu Komutanlığı, "1283 Harbiyeli Mustafa Kemal", <<http://www.kho.edu.tr/atasayfa/harbiata/ogretmenleri/index.htm>> (01.06.2012)

¹⁰ Harp Akademileri Komutanlığı, **Harp Akademileri'nin Şeref Dolu 159 Yılı (1848-2007)**, s. 188'de "42. Dönem 1890 Mezunları 1'inci Sırada: **Mehmet Esat BÜLKAT**, Yanya-18.11.1862, P. (1887-1), Korgeneral, 02.11.1952" olarak geçmektedir.

¹¹ Görgülü, s. 83'te tuğgeneral, s. 87'de "19 Mayıs 1915 Türk Taarruzu bölümünde tümgeneral" rütbesinde olduğu yazılıdır.

¹² Genelkurmay Başkanlığı, **Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademe-lerdeki Komutanların Biyografileri**, 2. Baskı, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Yayınları, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1989, s. 16'da tümgeneral rütbesinin yanında yer alan (*) işaretinin açıklamasında "Ordudaki rütbeler ve yeni karşılıkları hakkında Millî Müdafaa Vekâletinin 08.04.1935 tarih ve 110648 (Y.N.: *Doğrusu: 110468*) sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 09.04.1935 tarihinde onaylanan bir kanunla **tümen** ve muadili birliklere komuta eden mirliva rütbesindeki komutanlar **tümgeneral** ve tümamiral, **tugay** ve muadili birliklere komuta eden mirliva rütbesindeki komutanlar ise

Dört ciltlik *Çanakkale Hatıraları, Balkan Harbi, Geometri ve Matematik* olmak üzere dört eseri vardır. Almanca, Fransızca ve Rumca biliyordu.¹³

5. Vahid

Kaymakam (Yarbay)

Sicil No: (1887)1303-P.12

Arıburnu Kuvvetleri Komutanı emrindeki 33. Alay Komutanı Yarbay Ahmet Şevki Bey'in 29 Nisan 1915 tarihinde şehit olması üzerine 33. Alay Komutanlığına vekâlet etmiştir. 5 Temmuz 1915'te 33. Alay Komutanlığına atanmış, daha sonra 19. Alay Komutanı olmuştur.

Doğum tarihi bilinmiyor. İstanbul'da 22.05.1920'de öldü.

Binbaşı rütbesini 29.09.1906'da, kaymakam (yarbay) rütbesini 14.06.1915'te aldı. 5 Temmuz 1915'te 33. Alay Komutanı, 8 Ağustos 1915'te becayişen 19. Alay Komutanı oldu. 22 Kasım 1915'te 11. Alay Komutanı, 10 Haziran 1919'da Samsun Askerlik Dairesi Başkanı olarak görev yaptı. 1920'de Personel Dairesi emrindeydi. 22 Mayıs 1920'de vefat etti.¹⁴

tuğgeneral ve tuğamiral olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle eserde biyografisi verilen komutanlardan mirliva olanlar komuta ettiği birliğe göre tuğgeneral ve tümgeneral olarak belirtilmiştir." demektedir.

¹³ Hülya Toker, Nurcan Aslan (haz.), **Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri**, C. II, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2009; Toker (haz.), **Çanakkale Muharebeleri**, s. 168.

¹⁴ Toker (haz.), **Çanakkale Muharebeleri**, s. 535.

6. Ali Rıza BARLAS¹⁵ (ÇAVLUM)¹⁶

Birinci fotoğrafta¹⁷ Osmanlı Dönemi üniformasıyla, ikinci fotoğraf Kurtuluş Savaşı ve üçüncü fotoğraf ise Cumhuriyet Dönemi'nde İstanbul milletvekiliği yaptığı döneme aittir.

Miralay (Albay)

Sicil No: (1888)1304-P.29

Çanakkale'de 2. Kolordu 11. Alay Komutanı olarak bulundu.

İstanbul'da 1869 yılında doğdu. 14.10.1950'de öldü. Saadeddin Paşa'nın oğludur.

Kaymakam (yarbay) rütbesini 1914'te, miralay (albay) rütbesini ise 15.10.1921'de aldı. 12.01.1914'te 2. Kolordu 11. Alay Komutanı olarak atandı ve bu birlikle 1915'te Kerevizdere hattı müdafaasında bulundu. Ağustos'ta Anafartalar Muharebesi'ne katıldı. 23.02.1921'de Anadolu'ya geçti. Kastamonu Merkez Komutanı olarak görev yaptı. Büyük Taarruz'da 5. Kafkas ve 16. Tugay komutanlıkları görevinde bulundu. 27.08.1925'te emekli oldu. 4 ve 5. dönem İstanbul milletvekili olarak TBMM'ye girdi.¹⁸

¹⁵Toker (haz.), **Birinci Dünya Savaşı**, C. I, s. 58'de **Ali Rıza BARLAS** olarak geçmektedir.

¹⁶TBMM, "TBMM Albümü", "4'üncü Dönemde Ali Sadettin, 5'inci Dönemde ise "Ali **BARLAS**" olarak kayıtlara geçmiştir. MERNİS'den çıkarılan nüfus kaydında kendisi ile birlikte eş ve çocuklarının "ÇAVLUM" soyadını taşıdığı görülmekle birlikte oğlunun tek olarak çıkarılan kaydında "**BARLAS**" soyadını aldığı belirlenmiştir." demektir. <http://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html> (30.01.2013)

¹⁷Afyon Kocatepe Üniversitesi Büyük Taarruz Uygulama ve Araştırma Merkezi <<http://www.aku.edu.tr/web/Sayfa.aspx?ID=57JQM25NDAU30632AQ101>> (07.01.2013).

¹⁸Hülya Yazar ve Mustafa Delialioğlu (haz.), **Cepheden Meclise**, Milli Savunma Bakanlığı Personel Dairesi Arşiv Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2004, s. 239'da adı ve soyadı "Ali Sadet-

7. Hasan Lütfi AKDENİZ

Osmanlı Dönemi üniformasıyla, fotoğraftaki rütbesi miralaydır.

Kaymakam (Yarbay)

Çanakkale Cephesi'nde 32. Alay Komutanı.

Sicil No: (1888)1304-P.94

1868'de Şam'da doğdu, 27.05.1941'de öldü.

Hasan Lütfi, 31.08.1910'da binbaşı, 29.11.1911'de kaymakam (yarbay), 28.07.1918'de miralay (albay) oldu.

Hasan Lütfi, 01.03.1914'te 32. Alay Komutanı olarak görevlendirildi. Daha sonra 14. Kolordu 127. Alay Komutanı¹⁹ olarak ve 1920'de de Personel Dairesi emrinde görev yaptı. 1923'te emekli oldu.²⁰

8. Mustafa Talat

Miralay (Albay)

Sicil No: (1888)1304-Ağır Top.1

Çanakkale Cephesi'nde 2. Ağır Topçu Tugayı Komutanı.

1868'de İstanbul'da doğdu. Ölüm tarihi bilinmiyor.

Binbaşı rütbesine 14.01.1904'te, kaymakam (yarbay) rütbesine 27.07.1908'de ve miralay (albay) rütbesine de 19.10.1912'de yükseldi.

10 Mart 1914'te 2. Ağır Topçu Tugayı Komutanı'ydı. 1918'de Berlin Zahire Teslim ve Sevk Komisyonunda görev yaptı. 23 Ekim 1918'de yine 2. Tugay Komutanı oldu. Son olarak 03.05.1920'de Çanakkale Boğazı Komutanı'ydı. İstanbul'da açıkta iken 25.04.1923'te emekli oldu.²¹

tin Rıza BARLAS" geçmektedir. Toker (haz.), **Çanakkale Muharebeleri**, s. 111.

¹⁹ Görgülü, s. 93'te "Eylül- 20 Aralık 1915 Mevzi Muharebeleri, Anafartalar Grubu: 16. Kolordu 5. Tümen 127. Alay Komutanı Yarbay Hasan Lütfü" demektedir.

²⁰ Toker (haz.), **Çanakkale Muharebeleri**, s. 211.

²¹ Age., s. 468.

9. Halil Sami

Birinci²² ve ikinci fotoğrafta Osmanlı Dönemi üniformalarıyla

Miralay (Albay)

Sicil No: (1889)1305-P.8

Çanakkale'de 9. Tümen (Fırka) Komutanı.

İstanbul'da doğdu. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmiyor.

Halil Sami, 21.11.1901'de binbaşı, 19.05.1907'de kaymakam (yarbay) rütbesine yükseldi. Miralay (albay) rütbesini 01.06.1915'te aldı.

3. Tümen (Fırka) Komutanlığına 12.04.1914'te atandı. Daha sonra 23.03.1915'te 9. Tümen (Fırka) Komutanı olarak görevlendirildi. Arıburnu Muharebelerine katıldı. 13.06.1915'te İstanbul'a dönmesi için emir verildi.²³ Daha sonra Depo Birlikleri Müfettiş Muavinliğine atandı. 26.10.1915'te 5. Kolordu Askerlik Daire Başkanı görevine getirildi.

10. Ahmet Hakkı

Osmanlı Dönemi üniformasıyla

Kaymakam (Yarbay)

Sicil No: (1889)1305-P.11

Çanakkale Cephesi'nde 6. Tümen 16. Alay Komutanı.²⁴

²² Worldaffairsboard. Com <<http://www.worldaffairsboard.com/world-affairs-board-pub/38492-anzac-day-2.html>> (18.03.2015).

²³ Görgülü, s. 71'de "Üçüncü Kirte Muharebeleri. 3 Numaralı Dipnot: Albay Halil Sami, Haziran ortalarında; Alman çıkarlarına ters düştüğü için Liman Paşa tarafından görevinden alındı." demektir.

²⁴ Görgülü, s. 76'da "05 Temmuz 1915 Zığındere Türk Taarruzu Güney Grup Komutanlığı 6.Tümen 16. Alay Komutanı Yarbay Hakkı" demektir.

Ahmet Hakkı, 1867'de Edirne'de doğdu. 24.08.1915'te şehit oldu.

Binbaşılığa 18.07.1908'de yükseldi. 19.10.1912'de kaymakam (yarbay) oldu. 12 Ocak 1914'te 2. Kolordu 16. Alay Komutanı olarak atandı. Bu görevde iken 24 Ağustos 1915'te şehit oldu. Yaralandığı yerde törenle defnedildi.²⁵

11. Ali Rıza

Osmanlı Dönemi üniformasıyla

Kaymakam (Yarbay)

Sicil No: (1889)1305-P.16

Çanakkale Cephesi'nde 2. Kolordu 13. Alay Komutanı.²⁶

1869 yılında İstanbul'da doğdu. Ölüm tarihi bilinmiyor.

Ali Rıza, binbaşı rütbesine 27.07.1908'de, kaymakam (yarbay) rütbesine 29.11.1914'te yükseldi. 29 Kasım 1914'te 2. Kolordu 13. Alay Komutanı olarak atandı. Bu görevindeyken Çanakkale Muharebelerine katıldı.²⁷

12. Servet

Kaymakam (Yarbay)

Sicil No: (1890)1306-P.9

Çanakkale Cephesi'nde 12. Alay Komutanı.

1871 yılında İstanbul'da doğdu. Ölüm tarihi bilinmiyor. Aile lakabı, Ankaralızade.

Binbaşı rütbesini 27.07.1908'de, kaymakam (yarbay) rütbesini 29.11.1914'te aldı. 12 Ocak 1914'te 12. Alay Komutanı olarak atandı. 21 Ağustos 1915'te emekli oldu. Daha sonra tekrar göreve alınarak 12. Depo

²⁵ Toker (haz.), **Çanakkale Muharebeleri**, s. 233.

²⁶ Görgülü, s. 87'de "19 Mayıs 1915 Türk Taarruzu Kuzey Grup Komutanlığı 5. Tümen **13. Alay Komutanı Yarbay Rıza**" demektir.

²⁷ Toker (haz.), **Çanakkale Muharebeleri**, s. 104.

Alayı Komutanı olarak tayin edildi. Bu görevdeyken 29 Temmuz 1916'da tekrar emekli edildi. 24.08.1919'da Hademe-i Hümayun Müdürü oldu. 25.07.1921'de açığa alındı; 08.01.1922'de Subay Okulu kanunlar öğretmeni, 19 Eylül 1922'de muamelat-ı nafia öğretmeni olarak tayin edildi.²⁸

13. Hüseyin Recai

Osmanlı Dönemi üniformasıyla

Kaymakam (Yarbay)

Sicil No: (1890)1306-P.20

Çanakkale Cephesi'nde 3. Kolordu 23. Alay Komutanı.

1872 yılında İstanbul'da doğdu, 14.07.1916'da şehit düştü.

Binbaşılığa 18.07.1908 tarihinde yükseldi, kaymakamlığa (yarbay) terfi tarihi bilinmiyor.

Hüseyin Recai, 17 Mart 1914'te 3. Kolordu 23. Alay Komutanı oldu ve bu görevdeyken Çanakkale Muharebelerine katıldı. Daha sonra Kafkas Cephesi'nde görevlendirildi. Bu görevdeyken 14 Temmuz 1916'da şehit oldu.²⁹

14. Mehmet Nazif KAYACIK

Cumhuriyet Dönemi üniformalarıyla, 1925-1933 rütbesi mirliva (tuğgeneral).

²⁸ Age., s. 516.

²⁹ Age., s. 233.